

A LEOPÁRD ÉLETÉBŐL.

Irta: KATONA KÁLMÁN.

AFRIKA legveszedelmesebb macskája a leopárd, még mindig nagy számmal tanyázik Közép-Kelet-Afrika egész területén. Tanyája megválasztásában egy cseppet sem válogatós; úgyszólván mindenütt ott van. Nagyon találóan mondja róla SCHILLINGS, az újabb idők leghírnevesebb afrikai vadásza: «Überall und Nirgends».

A puszták dörgő hangú fejedelmének, az oroszlánnak, aránytalanul kisebb az elterjedési köre, mint tarkabőrű rokonáé. Az oroszlán a steppék, a ritka steppei erdőkkel és bozóttal benőtt fensíkok lakója s nevezetesen ott gyakori igazán, hol nagyobb számú vad szokott tartózkodni. Az igazi, sűrű, sötét őserdőben már nem találjuk nyomát. (Igaz, hogy az igazi őserdőt aránylag nagyon kevés vad lakja. Egy-két kisebb fajta antilóp, vaddisznó és majmok. Igazán őserdőt lakó állat az elefánt.)

Nem ily élesen meghatározott területen végzi vakmerő rablásait a leopárd. A kikötővárosok közvetlen közelében ép oly gyakori, mint a távoli vadonok vaddús steppéin, de a mocsaras vidékeken is ép úgy otthon van, mint az őserdőkben.

Epenséggel nem zavarja őt az emberi lakások közelsége; mint már említettem, a kikötővárosok közelében is elég gyakori, annál közönségesebb a távolabb eső vidékek falvai közelében. Itt, mivel a benszülöttek «sambá»-iban (kukoricza-, banána- stb. ültetvények) az ültetvényeket pusztító majmokra, vaddisznókra (*Potamochoerus africanus*)* és tüskés borzokra vadászik, a benszülötteknek még hasznót is hoz. Jóllehet, e kártevők pusztításával elért haszon nem igen érhet föl azzal a kárral, mit az ily «falusi» leopárd aprómarhában és sokszor emberéletben is okoz.

Legkedvesebb tanyájának én mégis a folyók sűrű parti erdejét tartom, kivált ha a folyó egyes helyeken kisebb-nagyobb mocsaras területeket alkot. Ilyen helyen bőségesen találja kedvencz zsákmányát, nevezetesen a majmokat, az őznagságú antilópokat (*Cervicapra Wardi* és *Tragelaphus massaicus*) és a vaddisznókat.

Minden gyakorisága mellett aránytalanul kevesebbszer találkozik vele az európai vadász, mint az oroszlánnal. Tarka bundája — melyet könnyen nagyon is feltűnőnek tartanánk — pompásan beleolvad a környezetbe s így nagyon könnyen észrevétlenül marad még az egész közelünkben heverő állat is. A nappalt különben nagyon gyakran a fákon tölti.

* A varacskos disznó (*Phacochoerus aethiopicus*) kerüli az emberi lakások környékét.

A leopárd vadászata ép úgy, mint a vele való találkozás, leginkább a véletlenség, szerencse dolga. És ha találkozunk is vele, az is oly meglepetésszerűen történik, hogy legtöbbször, mikor fegyverünket kézhez veszszük, leopárdunk túl van árkon-bokron. Ez az oka annak, hogy nagyon sok európai van, ki még leopárral egyáltalában nem találkozott, pedig már évekig lakta a vadonságot s így számtalanszor hallotta sátra közelében a leopárd dühös hörgő hangját és bizonyynyal sokszor boszankodott kárára megejtett vakmerő rablásain.

Hihetetlen az a vakmerőség és gyorsaság, a mivel a leopárd rablásait végrehajtani szokta. Így például mindennapi eset, hogy napközben — a falu közvetlen közelében — a hazafelé hajtott kecskenyájából a pásztorok szemeláttára egy darabot kikap és ép oly meglepetésszerű gyorsasággal, mint a minővel rablását végrehajtotta, tűnik el a dzsungelben.

Ismeretes a kutyák iránti ellenszenv. Ezek elrablásában igazán csodálatos a mérészsége. Ezekért gyakran betör a lakóházakba, sőt több esetet tudok, mikor a karavánal haladó kutyát gazdája lába mellől sodorta el.

Egy izben L. német tisztel voltunk elefántvadászaton, sátraink körülbelül száz méter távolságra voltak egymástól fölállítva a Moschitól Aruscháig vezető karavánút mellett. Egyszer úgy éjjeli egy óra tájban, puszkadurrogásra ébredék föl. Másnap hajnalban tudakoltam az éjjeli lövöldözés okát, mire L. előadta, hogy egy leopárd betört a sátrába — megjegyzem, több tábortűz égett — és ágya alatt heverő kutyáját elragadta. Erre több lövést tettek a vakmerő rablóra, természetesen eredménytelenül, mire zsákmányát ugyan odahagyta, de az akkorára már kimult.

Természetes, legvakmerőbb éjjel. Ilyenkor gyakran betör a benszülöttek kunyhóiba és ily esetekben az ott lévő aprómarhák legtöbbször szétmarczangolja. Ily éjjeli támadások alkalmával nagyon gyakran emberi élet is esik áldozatul. Én nagyon hajlandó vagyok elhinni, hogy egyes helyeken egy-egy ily falu közelében tanyázó leopárd egész «man eaters»-é növi ki magát. Az pedig egészen bizonyos, hogy a leopárd sokkal többször támadja meg az embert, mint az oroszlán.

A Letema-hegy lábánál és a Daryama-folyó mellett lévő tanyámra gyakran ellátogatott éjjel egy-egy leopárd, de megelégedett azzal, hogy konyhámul szolgáló nyitott kunyhóból el-elvitt egy antilópczombot vagy gerinczet. Az első napokban, melyeket a fönt említett helyen töltöttünk, egy hiénát (*Hyaena Schillingsi*) lőttem, melyet ki akartam preparálni. Másnap hajnalban láttuk, hogy a hiénát az éjjel — a nélkül, hogy a körülötte alvó embereim fölébredtek volna — egy leopárd elvitte. Nyomait követve, egy-néhány lépésnyire megtaláltuk a hiénánkat egy tükörsíma törzsű mimóza ágai között, körülbelül négy méter magasságban.

A leopárdnak az különben rendes szokása, hogy zsákmányából azt a részt, a melyet nem bir elfogyasztani, fára hurczolja föl. Így zsákmánya úgy a hiénák és sakálaktól, valamint az ezen a vidéken hihetetlen számban élő keselyűk és más dögötevő madaraktól biztosítva van.

A vadonságban kóborolva, gyakran akad a vadász ily faágak közé akasztott zsákmány maradványaira. Ha ilyen fa alá ügyesen erős csapóvasat helyezünk el, úgy majdnem bizonyos, hogy e pompás bundájú ragadozó zsákmányunkká válik.

A milyen nehéz leopárrdal cserkészés közben találkozni és azt elejteni, ép oly könnyű őt csapdával fogni. Azért az Afrikába utazó vadászoknak nem győzhetem eléggé ajánlani, hogy egy-két jó erős csapdát vigyenek magukkal. Magam is csapóvasakkal — bár sokszor nem volt időm azokkal vesződni — nagyon szép eredményt értem el.

Az én módszerem a leopárdok fogásában a következő volt: Rendszeren ott állítottam föl a csapdámat, hol az erdei antilópok (*Tragelaphus*) váltói voltak. Csalétkül leginkább majmot, gyöngytyúkot, nagyon sokszor a lelőtt vad zsigereit s más hulladékot tettem. Többször fogtam leopárdot hiénán is. Míg ha élő állatot, pl. kecskét kötöttem ki csaléteknek, egyetlen egyszer se ment a csapdába, pedig — mint a nyomok igazolták — több ízben közvetlen a csapda előtt haladt el.

Ezekből következtetve, nagyon helytelennek tartom a természetrajzi könyvek azon állítását, hogy a leopárd dögre nem megy.

A csapda lánczát rendszeren nem kötöttem meg, nehogy a megfogott állat végső erőfeszítéssel lábát a csapdából kihúzza, hanem hagytam, hogy a megfogott leopárd a csapdát a rája erősített horoggal továbbhurcolja.

A csapdában megfogott leopárd maga a düh megtestesülése. Dühében a csapdát (a csapdában megfogott leopárd legtöbbször minden fogát és körmét letördeli a

Letemai tanyám.

csapdán) s a körülötte lévő fákat rágja, tépi. Ha pedig a közeledő vadászt meglátja, azt majdnem mindig — dühös morgástól kísérve — megtámadja.

Természetes, hogy a nehéz csapda és a csapdához erősített nehéz horog nagyon meglássítják a támadást, de az ily megfogott leopárd még mindig igen komoly ellenfél, azért a legnagyobb vigyázat ajánlatos.

A benszülöttek is leginkább csapdák segítségével hozzák terítékre. Ezek a csapdák olyan szerkezetűek, mint a csapóajtós patkánycsapdák. Földbe ásott és felül ugyancsak fatörzsekkel befödött alkotmány a csapda «ládája» s egy hatalmas fatörzs a csapóajtó. Ha most a leopárd a csapdában elhelyezett csalétekre rohan, a csapóajtót tartó zsinég elrándul s a «csui» (így nevezik a szuahiliek a leopárdot) fogoly.

Ilyenkor természetesen óriási az ujjongás az egész faluban. A falu népe, kivált az asszonyok és a gyermekek, szidják, csúfolják a most tehetetlen dühében vergődő állatot s mikor aztán megelégtették e mulatságukat, lándzsadöfésekkel végzik ki.

Az így elcsípett leopárd bőre sokszor különös alkalmazást talál, különösen a Kilima-Ndjaró környékének feketéinél. A benszülöttek ugyanis nagyon jól tudják, hogy a leopárd mily szenvedélylyel vadászat majmokra s mily óriási rémületet okoz egy leopárd feltűnése egy-egy majomcsapatban, tehát a sambáikban a leopárd bőrét egy fabakra húzzák s kész a «majomijesztő». Hogy a szemfüles tolvajok e «majomijesztőt» legalább egy ideig respektálják, az bizonyos!

A majmok különben könnyen segítségünkre lehetnek a leopárd föltalálásában. Ha egy helyen nagyon zajongnak a majmok, mondjuk, a páviánok dühösen ugatnak a dzsungel egy pontja felé, akkor a tapasztalt vadász lövésre kész fegyverrel tart arrafelé, mert ott majdnem egész biztonsággal leopárdra számíthat.

Kivált a szemfüles czerkóf-majmok (*Cercopithecus rufoviridis*), melyekre talán még jobban «utazik» a leopárd, mint a többi majmokra, jelzik pompásan a leopárdot; én úgy találtam, hogy ezeknek egy specziális riasztó hangjuk van a leopárd jelzésére. (Érdekes, hogy mikor letemai házam előtt oroszlán vagy más bőrt szárítottam, a sűrke czerkóf-majmok békén mászkáltak a tanyám mellett lévő mimózafákon, de ha leopárd-bőrt tettem a napra, úgy azonnal megjelentek a «tumbirik» s egyre közelebb merészkedve hozzá, dühösen szidták ártalmatlanná lett ellenfelük — bőrét.)

Hogy a majmok e riadozásait figyelembe vettem, köszönhettem nem egy érdekes vadászkalandomat és azt, hogy aránylag sokszor láttam leopárdot.

E vadászkalandok közül egyet, melyre még most is szívesem emlékezem vissza, alább fogok elmondani.

Ez a vadászkalandom is a fönnebb említett letemai tanyámon történt. Ezen a helyen azon időben (1903. év április) tökéletes Robinson-életet éltem. Akkoriban nagyon takarékoskodnom kellett s így banánalevelekből készült házam fölépítése után elbocsájtottam derék vanyamvezi teherhordóimat (ezek Közép-Kelet-Afrika legjobb karaván-emberei) és csak egynéhány csága boy-t tartottam magam mellett.

A cságák elég tanulékonyak és szorgalmasak s mint afféle «msenzi» nép (vad, bár, így nevezik udvariatlanul a karavánok emberei a vaszahíliek és a magukat szuahílieknek valló szedett-vedett parti rabszolga-utódok a belső földek benszülötteit), nagyon kis igényűek, de nem bírják s nem is alkalmasak a karavánéletre. Ha ugyanis elhagyják a Kilima-Ndjaró lejtőin elterülő, dús banánaligetekkel koszorúzott hazájukat és a stepére mennek, csakhamar erőt vesz rajtuk a «kunguru» (malária).

Azért szinte babonás félelemmel kerülnek a steppét s kiváltképen az olyat, mint az Aruscha-Jini és Letema-hegyek környéke, hol még száraz időszak alatt is óriási számban dűnyögnek éjjel a «kunguru»-t hozó mosquitók. (Érdekes, hogy Afrika összes benszülöttei igen jól tudják és tudták, hogy a maláriának mosquitók a terjesztői.)

De távol tartják őket a steppétől a pusztaság más rémei is: az oroszlán, a dühös rinoczerosz, de leginkább a szerteséjjel kalandozó maszai harcosok, kiknek a hire ugyan most már nem oly félelmetes, mint azelőtt volt, de még mindig elegendő arra, hogy e békés földművelő népet rettegésben tartsa, kivált pedig akkor, hogyha egy csapat karcsú maszai «elmoran» (harcos) — pompás harczi díszben — mutatkozik tanyánk közelében.

Mikor aztán egy-kettő megbetegedett közülök, nagyon megunták a steppei életet s egy hajnalban — előző napon magam is gyöngélkedő voltam — arra ébredtem föl, hogy cságáim három aruscha-chinji benszülöttel — kiknek éjszakára szállást adtam — megléptek.

Nehéz napok következtek azután; egyedül a végtelen vadonságban! De e másfél hónapi remetéskedésem még aránylag elég jól telt el és soha sem lesz és lett volna alkalmam annyi oroszlánt és leopárdot lőni, mint akkor, de lusta lettem volna bőrükkel vesződni s így nem is igen jártam utánok.

Az elmondandó vadászkalandomat megelőző napon sok érdekes madarat gyűjtöttem; ezek kipreparálásánál késő éjjelig dolgoztam, a mit különben — daczára nagy kimerültségemnek — ez éjjel különösen szívesen tettem, mert oly fenséges oroszlánkonczertet, mint akkor, nem sokszor hallottam.

Alig vágják czikkázva köreiket a legelsőbb jelentkező denevérek s alig szólalt meg az első lapantyú, miután a perzselő nap a Letema-hegyek mögé bukott alá s a stepére terült az alkonyodásnélküli trópusi est, már is megszólalt messze, valahol a Letema oldalán — mint egy óriási sóhajtás — az oroszlán hangja.

Majd később, mintegy két óra mulva, óriási dübörgéssel száguldott közvetlen a sátram mellett egy csapat zebra — ez a csapat estefelé rendesen tanyám közelében szokott legelészni — erre mindjárt közvetlen közelből megszólalt egy, majd a többi — összesen hat darab — oroszlán mennydörgő hangja.

Az aequatorialis Afrika steppeinek e közvetlen közelből hallgatott nagyszerű éjjeli zenéje felejthetetlen lesz reám nézve s akkoriban egészen megszokták idegeim azt, hogy vízi antilópok (*Cobus*) bőréből készített ajtóval elzárt banánalevélkunyhómban e nagyszerűen félelmetes zenét nyugodtan élvezhettem.

De éjjelem munkám végeztével sem maradt zavartalanul. Alighogy lefeküdtem a tábori ágyra, már is betotyogott egy viziló udvaromba s egész közel ért már házamhoz, mikor aztán kiáltásomra gyorsan visszavágtatott a folyóhoz. Rálőni természetesen nem akartam, mert mit csinálhattam volna ily óriási hústömeggel? Lettek volna csak embereim, akkor a kíváncsi «Jónás» alighanem drágán fizette volna meg látogatását!

Mikor végre elszenderültem, majorságom éktelen zajongása vert föl álmomból; tanyámhoz szokott haszontalan servál tette látogatását tyúkjaimnál. A tyúkok védelmére tett alarmlövés a rablót zsákmány nélkül riasztotta el, minek az lett a következménye, hogy serválom azon az éjjel még két izben tért vissza.

Ily nyugtalan éj után — különben is az előző nap nagyon fáradságos volt — nem csoda, ha egy kissé tovább maradtam az ágyban, mint rendesen. Mikor kunyhómból kiléptem, már a mimózák fölé emelkedett a nap, a félmajmok is régen abba hagyták a siránkozásukat s régen dalba kapott már a bülbül.

Hamarosan dolgaim után láttam; legelőször is a kávéfőzéshez fölélesztettem a konyhában a tüzet s épen forni kezdett a víz, a mikor egyre erősebben és mindinkább hozzám közeledőleg hallatszott a czerkóf-majmok leopárdot jelző riadója.

Kunyhóm oldalához támasztott 7 mm. Mauser-puskámat gyorsan kézhez kapva, a «bóma» (tüskekerítés) elé siettem, hogy lássam a majmok izgatottságának az okát, bár majdnem biztosra vettem, hogy csakis egy vadászatáról hazaballagó leopárdról lehet szó.

Csakugyan az is volt. Csakhamar meg is pillantottam őkelmét, a mint a gyalogúton macskamódra, óvatosan — mintha harmattól féltette volna bundáját — lépdegélt. A majomhadra rá sem pillantott, bár az öreg hímek már a mimózák legalsó ágaira merészkedtek s onnan szidták gyűlölt ellenfelüket.

Egy darabig még gyönyörködtem ez érdekes látványosságban, de aztán, mikor körülbelül nyolczvan lépésnyire volt tőlem, működésbe hoztam fegyveremet.

A vállapon talált állat tűzben esett össze. Látva azt, hogy lövésem halálosan talált, odahagytam a még vergődő állatot s újból visszatértem kunyhómba szakácsolni.

Végtelenül örültem az ily könnyű szerrel szerzett vadászsákmányon; csak egy dolog bántott egy kissé, t. i. hogy igen erős munka lesz így, egymagának az ily hatalmas állat bőrét kipreparálni.

De ettől a gondtól is megszabadultam! Reggelizés közben egy ismerős aruschachinij «olmorno» (házas ember, ki már a harcosok rendjéből kilépett), ki egy kis dőbön mézet hozott nekem ajándékba, toppant házamba. Ez az ember néha-néha el látogatott hozzám s olykor-olykor egy kis szolgálatot is végzett, a mit persze gazdag vadbőr és hús baksissal viszonztam. Most a szokott baksishoz még a «jószagú daná»-t (gyógyszer, varázsszer), a jodoformot — melyet a vidék benszülöttei, kiknél igen gyakoriak az elhanyagolt sebek, nagyon becsülnek — ígértem s így emberem szívesen hozzálátott a bőr kikészítéséhez. Zsákmányom óriási példány volt; ugyancsak volt mit czipelnünk, míg házamhoz hoztuk. Fölbontva, gyomrában egy frissen megölt vaddisznó maradványait, talpában pedig, úgy mint a legtöbb általam elejtett leopárdnak talpában, a tuskésborz (*Hystrix*) egy-két tuskéjét találtuk.

A diadalmasan előrenyomuló civilizáció nemsokára megtizedeli még a mostanáig ismeretlen vadonság állatvilágát is. Nemsokára megritkulnak az antilópok, zebrák és struczok nyájai s ritkábbak lesznek az oroszlánordítástól hangos éjjelek is.

Egyik-másik állatfaj már el is tűnt örökre az afrikai steppékről és őserdőkől; soknak pedig már nagyon is meg vannak számlálva napjai. Pompás ragadozónk, a leopárd még nem tartozik ezekhez. Sok ezernyi kószál még mindenfelé s daczára, hogy minden lelőtt leopárd után lődiját fizet a kormányzóság, számuk nem fogy nagyon. Így hát alapos reményem van, hogy még többször találkozom vele és talán sikerül kilesni egy-két érdekes s még meg nem figyelt szokását, melyet talán egyszer, később el is fogok mondani.

